

Rapport deputaten man vrouw in de kerk

Samen verder in dienst van het evangelie
uitleg van deputaten mv in de kerk voor de GS Ede 2014

Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Ede 2014

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap administratieve ondersteuning via: dao@gkv.nl.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Inhoudsopgave

1.	Doel en opzet	3
2.	Cultuur	3
3.	Scheppingsordening	5
4.	Schrift en Schriftgebruik	6
5.	Ambt en gender	7
6.	Diversiteit en het omgaan hiermee	7
7.	Slot	8

Samen verder in dienst van het evangelie

Uitleg van deputaten m/v in de kerk voor de Generale Synode Ede

1 Doel en opzet

Graag maken wij als deputaten van de mogelijkheid gebruik om, na ruim een half jaar te hebben gezwegen, in kort bestek enige toelichting op ons rapport te geven. Het is niet onze bedoeling om wat wij in ons rapport geschreven hebben, te herhalen. De door ons gebruikte argumenten en manier van denken is – bij alle korthed van ons rapport – genoegzaam bij u bekend. Wij zullen ook niet ons rapport bij u gaan verdedigen. Wij zouden stellig de indruk willen vermijden, die door zo'n verdediging kan worden opgeroepen, als zouden de kerken nu *en masse* moeten overgaan tot invoering van 'de vrouw in het ambt'. We willen ook de indruk vermijden dat ons rapport het einde van alle tegenspraak zou moeten zijn. Nee, over veel van de door ons besproken thema's mag meer, breder en uitvoeriger worden doorgesproken. Nadrukkelijk geven wij aan dat het er in uw vergadering naar onze overtuiging over moet gaan of onze *visie* binnen de kerken legitiem bestaansruimte mag hebben. Niets meer en niets minder. Over praktische consequenties moeten anderen voorstellen doen.

Nu willen we de vragen die bij ons rapport zijn gesteld geclusterd behandelen, met de volgende vijf aandachtspunten: de rol van 'cultuur' voor ons onderwerp (2); het begrip 'scheppingsordening' (3); de rol van de Schrift en het gebruik hiervan (4); gender-rollen in 2014 en de kerk (5); en ten slotte de omgang met verschil van inzicht (6).

2 Cultuur

Wij beseffen dat sinds het verschijnen van het rapport in september 2013 een soms uitgebreide gedachtewisseling hierover ontstaan is. Dat is op lokaal niveau gebeurd, in plaatselijke kerken. Maar ook in de 'kerkelijke pers' is een levendig gesprek ontstaan. Het door ons voorgestelde besluit om aan de visie dat mannen én vrouwen in de kerkelijke ambten mogen dienen ruimte te laten binnen onze kerken, is een voorstel dat op verschillende niveaus veranderingen door en binnen de kerken weerspiegelt. Veranderingen die enerzijds al lang hun beslag hebben gekregen binnen de kerken, bijvoorbeeld als het gaat om de concrete plaats die vrouwen de laatste decennia in dienst van het evangelie binnen onze kerken bekleden. Op tal van werkvelden hebben vrouwen een leidinggevende, toerustende en lerende opdracht van kerkenraadswege. Denk aan het catechisatiewerk, aan bezinnings- en toerustingsavonden, aan kerkelijk werkers in pastoraat, visie-vorming en jeugdwerk; denk aan de rol van vrouwen in de liturgie, zowel in bezinning op liturgie als in de uitvoering tijdens kerkdiensten; denk aan de rol die vrouwen tijdens gemeentevergaderingen vervullen. Deze veranderingen zijn lang niet altijd voorwerp van intensieve discussie geweest – wij hebben als kerken vrouwen graag en van harte deze plaats gegund.

Wij beseffen echter ook dat juist het vervullen van de ambten hierbij tot dusver bewust *niet* aan vrouwen is gegund. Dat wij als deputaten in meerderheid nu pleiten voor het toestaan van een visie waarin deze ruimte *wel* gegund wordt, roept vanzelfsprekend allerlei vragen op. Zijn onze kerken veranderd? Waarom mocht dit eerst dan niet? Hebben de kerken in het verleden hierover dan op onjuiste gronden onze positie tegenover andere kerkgenootschappen en hun visie en beleid bepaald? Waarom zou nu mogen wat vroeger niet mocht?

Nogmaals – wij gaan hierop in ons rapport in. Wat wij willen benadrukken is het feit dat wij met ons rapport een reële vraag onder ogen zien. Ja, wij zijn veranderd als kerken. Wij

praten tegenwoordig over samenwonen, over echtscheiding, over toenadering tot de Nederlands Gereformeerde kerken, over het afnemend bezoek van vooral de tweede kerkdienst, over de liturgische invulling van kerkdiensten – en wij praten hierover vandaag heus op een andere manier dan jaren geleden. Veel van wat onwrikbaar en in beton gegoten leek, blijkt in de praktijk van ons kerkelijk leven inderdaad vloeibaarder dan wij eerder voor waar wilden houden.

Ook waar het de positie van de vrouw betreft. Vrouwen hebben op allerlei vlak binnen en buiten de kerk een proces van emancipatie doorgemaakt (net als slaven en arbeiders). Hoezeer wij daar vroeger wellicht ook op tegen waren – er zijn maar weinigen die over de hele linie deze ontwikkeling afkeuren. En al zou iemand allerlei ontwikkelingen willen terugdraaien, waar stop je dan? Willen we het actieve stemrecht voor vrouwen afschaffen (in de GKv pas toegestaan in 1993)? Of terug naar de tijd voor 1956, toen een getrouwde vrouw in Nederland nog juridisch handelingsonbekwaam was? Vrouwen een hoofdbedekking laten dragen in de zondagse kerkdienst (en eigenlijk ook 's maandags op straat)? Dat lijkt ons niet realistisch en ook niet wenselijk.

Binnen de kerken wordt op allerlei manieren en op allerlei niveaus de bijdrage van vrouwen op bepalende en beslissende momenten in ons kerkelijk leven als een belangrijke uiting van hun christen-zijn gewaardeerd, ten dienste van God en van zijn Koninkrijk.

Waar de kerken alleen het ambt voor hun inzet gesloten verklaren, hebben zij daarom heel wat uit te leggen. Er zal een overtuigend en inzicht gevend verhaal verteld moeten worden waarom dit niet zou mogen. Er zal inspirerend onderwijs moeten plaatsvinden om vrouwen die zich geroepen weten tot dienst aan Gods Koninkrijk zó te vormen dat zij zich uit liefde voor God overal inzetten behalve in de ambten. Er zal méér gedaan moeten worden dan zeggen 'het staat er toch gewoon'. De meerderheid van deputaten is gaandeweg onze bezinning tot het inzicht gekomen dat zij een dergelijk overtuigend verhaal niet kunnen vertellen. En wij horen steeds meer kerkelijk meelevende christenen verzuchten dat zij het hun kinderen niet meer kunnen uitleggen.

Het zal helder zijn dat hierbij 'culturele context' een grote rol speelt. De interactie tussen cultuur (als algemeen gedragspatroon in de samenleving) en kerk is immers groot: dezelfde mensen die zondag in de kerk zitten, gaan maandag aan het werk en participeren volop in de westerse cultuur in Nederland, waarmee zij op een dinsdagavond ook hun commissie- of kerkenraadsvergadering bijwonen. De grens tussen cultuur en kerk is niet scherp te trekken. Bovendien: er zijn in de cultuur ook positieve sporen van Gods Koninkrijk te vinden. Invloed van de cultuur is immers niet per definitie negatief.¹

Het is ons bovendien opgevallen dat in veel afwijzende reacties het onderliggende probleem genegeerd wordt, namelijk dat er een groeiende kloof is tussen kerk en maatschappij wat betreft de positie van de vrouw, waar dat in Paulus' tijd juist niet zo was.

Dat de culturele context van bijbellezers een rol speelt bij het bijbellezen is een algemeen aanvaard feit.² Dat de culturele context van de bijbelschrijvers een rol speelde bij hun op schrift stellen van de Bijbel is eveneens een feit. De vraag is alleen: welke rol, en wat betekent dat voor onze omgang met de Bijbel? Wij herkennen niet het verwijt dat ons wel

¹ Vgl. G. Dekker, *Dat Koninkrijk, verwachten we dat nog? Over de ontwikkeling van de samenleving en de houding van het christendom daartegenover* (Boekencentrum: Zoetermeer, 2013), hoofdstuk 4: 'De opstelling van het christendom'.

² Dit blijkt uit de hermeneutische handboeken die bv. in zowel Hamilton (CRTS) als Kampen (TUK) gebruikt worden, respectievelijk: William W. Klein, Craig L. Blomberg & Robert L. Hubbard jr., *Introduction to Biblical Interpretation, Revised and Updated* (Nashville: Thomas Nelson, 2004); Walter C. Kaiser jr. & Moisés Silva, *Introduction to Biblical Hermeneutics. The Search for Meaning. Revised and Expanded Edition* (Grand Rapids: Zondervan, 2007).

gemaakt is van een eenzijdige en al te gemakkelijke acceptatie van 'de cultuur'. In lijn met Paulus, bepleiten wij een genuanceerde omgang met de culturele context. Tegelijk willen wij benadrukken dat 'de cultuur' minder allesomvattend moet worden opgevat dan in de reacties op ons rapport wel gebeurd is. Verschillen in plaats en tijd dienen meer dan vroeger te worden verdisconteerd. Concreet in de Nederlandse situatie van nu: qua culturele context verschilt Amsterdam van Urk, en Ten Boer van Maastricht. Dat kan plaatselijk tot verschillende uitkomsten leiden, als het gaat om de vraag of het wenselijk is dat vrouwen ambtsdrager worden. Voor Paulus was het zo belangrijk om mensen bij Christus te brengen dat hij, om de voortgang van het evangelie te dienen, uitermate flexibel kon zijn (1 Kor. 9:19-23).

Hieraan gekoppeld rijst de veel gestelde vraag: wat Paulus over m/v schrijft is toch bij uitstek *niet* cultuurbepaald – hij refereert toch aan de schepping? Dat is dan ook ons derde punt.

3 Scheppingsordening

Bij de vraag of vrouwen als ambtsdrager mogen dienen, speelt het begrip scheppingsordening een belangrijke rol. Voor sommigen is de bewijsvoering van Paulus in 1 *Timoteüs* 2 hiervan een voorbeeld. In het rapport schrijven wij dat hij hier verwijst naar de rol van Eva bij schepping, zondeval én verlossing. Bovendien doet Paulus dat niet als 'beroep op' maar door een vergelijkend argument te gebruiken. Herinneren aan een historisch gebeuren is niet hetzelfde als een normatief beroep op Gods voorschriften (descriptief vs. prescriptief). En in de derde plaats gebruikt Paulus een *range* aan argumenten zonder hieraan zelf een rangorde toe te kennen. Dus: nee, Paulus spreekt over de rol van vrouwen in de kerk niet op het niveau van 'scheppingsordeningen' in de zin van: voor altijd vastliggende gedragspatronen waaraan mannen en vrouwen zich moeten conformeren. En waar het gaat om 'eerst Adam, daarna Eva' als rangorde: zelfs Calvijn – die deze rangorde verdedigde – zei dit geen sterk argument te vinden, aangezien Johannes de Doper voorafging aan Jezus Christus, terwijl laatstgenoemde uiteraard veel belangrijker was.

Wat in ons rapport wellicht ontbreekt, en waar u terecht naar gevraagd hebt, is een antwoord op de vraag: hoe moeten wij het concept scheppingsorde eigenlijk lezen en gebruiken? Het zou boeiend zijn om ter synode hierover te spreken. Het is ons na het schrijven van ons rapport gebleken dat dit concept pas in de loop van de 20ste eeuw in de m/v discussie is ingebracht, in Nederland mede onder invloed van het neocalvinisme en de Wijsbegeerte der wetsidee.³ Maar het is o.i. de vraag in hoeverre de GS het forum moet zijn waarop over dit theologische concept knopen moeten worden doorgehakt. Het is en blijft een theologisch concept, en dus onderhevig aan menselijke, feilbare inzichten. Zoals wij (summier) schreven, is het uiterste wat wij op dit forum kunnen voorstellen om een besluit over te nemen, dat God aan mannen en vrouwen de verantwoordelijkheid geeft antwoordend in te gaan op de werkelijkheid die God geschapen heeft en die wij om ons heen ervaren. Maar gefixeerde man- en vrouwrollen identificeren met Gods scheppingsbedoeling zou een verkeerde conclusie zijn.

Tegelijk willen we helder stellen dat juist het lezen van de Schrift duidelijk maakt dat Gods Woord regelmatig zeer kritisch staat ten opzichte van wat mensen doen in de gebroken werkelijkheid van Gods schepping. Dit kritische aspect van de Bijbel hebben we ook verwoord (p. 22-23, bijvoorbeeld: terwijl Paulus in het geval van vrouwen aansluit bij wat destijds maatschappelijk gangbaar was, gaat hij daar bij mannen juist tegenin). Dat dit aspect

³ Kevin Giles, 'A Critique of the 'Novel' Contemporary Interpretation of 1 Timothy 2:9-15 Given in the Book, Women in the Church. Part II'. In: *Evangelical Quarterly* 72/3 (2000), 195-215 [195-207].

verder weinig aandacht krijgt in ons rapport, heeft er niets mee te maken dat wij de Bijbel in haar kritisch inspreken op de werkelijkheid niet serieus zouden nemen.

Maar goed – zo zou de vraag nu heel goed kunnen luiden – wat is dan de waarde van wat de Schrift ons te lezen en te overdenken geeft? Gaan we het nu zomaar allemaal zelf uitzoeken? Daarover dan nu verder.

4 Schrift en Schriftgebruik

Wij beseffen maar al te goed dat ons rapport allerlei gedachten op gang brengt rondom het lezen van de Schrift (verder kortweg: *hermeneutiek* genoemd). De suggestie dat wij een ‘nieuwe’ hermeneutiek willen invoeren, wijzen we met kracht van de hand. In ons rapport (p. 17) brengen wij met behulp van driehoeken alleen maar in beeld wat bij het lezen en toepassen van de Bijbel onder gereformeerden als vanzelfsprekend gebeurt. Tegelijk constateren we dat hierover bepaald niet het laatste woord gezegd is. We zouden het ook zeer op prijs stellen wanneer we als kerken met elkaar blijvend het gesprek over deze vraag zouden voeren: hoe lezen we de Bijbel, en welke impact heeft dat bijbellezen voor de invulling van ons leven als christen?

We beseffen dat het echt belangrijk is om met elkaar door te spreken over hermeneutische concepten. Wij gebruiken in ons rapport een manier van redeneren waarbij we proberen uit bijbelteksten iets af te leiden over onze huidige situatie. Wellicht zijn er, naast deze manier, ook andere manieren van toegepast bijbellezen die recht doen aan zowel de Bijbel als aan de huidige situatie. We denken aan het voorbeeld dat o.a. Tom Wright gebruikt.⁴ Stel er is een drama van Shakespeare in vijf bedrijven. We hebben er slechts vier, plus de eerste akte van het vijfde bedrijf, waarin aanwijzingen staan over de afloop. Ons wordt gevraagd het stuk uit te spelen. Daarvoor moeten we (1) ons eigen maken wat in de Bijbel voorhanden is; (2) naar de Auteur kijken, die ook Hoofdpersoon is; (3) goed op elkaar letten, zodat we op elkaar ingespeeld raken.

We beseffen ook, dat het belangrijk is Schriftgebruik af te grenzen tegen misbruik van Gods Woord. Als vrouwen predikant zouden mogen worden, wat mag er dan ineens nog allemaal meer? Waar ligt dan de grens? Vragen die verdere bezinning vereisen. Maar moeten we alles dichttimmeren voordat we een beslissing durven nemen? Of kunnen we deze stap in vertrouwen nemen? En: moet een GS hermeneutische concepten gaan ijken? Dat zou een abstracte academische discussie worden – buitengewoon waardevol, maar voor een kerkelijke vergadering minder wenselijk. In elk geval hebben wij ons in ons rapport laten leiden door de manier van bijbellezen en bijbelgebruik zoals wij die in onze traditie gewend zijn. Lees de tekst, kijk naar de context waarin deze ontstond, bedenk wat deze tekst nu ‘doet’ in onze context, en vraag je af: is dat wat wij uit het geheel van de Schrift als een gebod van de Heer moeten opvolgen?

Concreet betekent dit: Paulus beveelt vrouwen te zwijgen in de gemeente; dat past bij, sterker nog: is bewust ingebed in de sociale context waarin vrouwen nauwelijks een plaats hadden in het openbare leven; vandaag worden vrouwen volledig en volmondig ingezet op alle terreinen des levens; dus wordt het de vraag: moet ook hier het handelen van vrouwen niet bewuster ingebed worden in hun veranderde sociale positie? Mogen ze heden ten dage niet ingezet worden in de kerkelijke ambten? Wij vinden dat dit wel mag, omdat wij graag doen wat Paulus doet: onze verantwoordelijkheid nemen vandaag, om het mannen én vrouwen te gunnen dat zij met hun gaven en talenten ook in ambtelijke functies binnen Gods Koninkrijk dienstbaar kunnen zijn. Dát is wat wij bedoelen: laat iedereen, zowel mannen als

⁴ N.T. Wright, “How can the Bible be authoritative?,” *Vox Evangelica* 21 (1991): 7-31.
<http://ntwrightpage.com/Wright Bible Authoritative.htm>.

5 Ambt en gender

Het is duidelijk dat de m/v-discussie te maken heeft met ambt en ambtsopvatting. Was het niet beter geweest om dit als ingang voor een rapport te nemen? Kortweg zou de redenering dan kunnen zijn: christenen in de reformatorische traditie hebben in de loop van de eeuwen van het ambt een bulk-begrip gemaakt. Waar het NT onderscheidt in tal van taken en functies, leven onze kerken met een algemeen ambtsconcept waarin onderscheid maar moeilijk te maken valt. Is het niet mogelijk om de ambten zó opnieuw in te vullen dat vrouwen zich op allerlei manieren en in allerlei functies inzetten voor Gods Koninkrijk, terwijl daarboven een structuur van zoiets als mannelijke oudsten gehandhaafd blijft? Dan hoeven we de discussie niet zo strikt te voeren, en kunnen we in de praktijk heel ver gaan.

De meerderheid van deputaten vond dit weliswaar een pragmatisch aantrekkelijke oplossing. Maar dan zouden we geen recht doen aan de opdracht van de GS Harderwijk. Ons was gevraagd te antwoorden op twee vragen: is het op grond van de Schrift geoorloofd, naast broeders ook zusters uit de gemeente te benoemen in het ambt van diaken? Welke gevolgen heeft de beantwoording van deze vraag voor de taak en de verantwoordelijkheid van de diakenen? En: is het op grond van de Schrift geoorloofd, naast broeders ook zusters uit de gemeente te benoemen in het ambt van ouderling en van predikant? Wij hebben ons rapport vooral geschreven om te laten zien: wij mogen vrouwen niet langer categorisch uitsluiten. Daarbij maakt het geen verschil of het alleen over de diaken of ook over de ouderling/predikant gaat. Het is bijbels gezien geoorloofd dat ook vrouwen deze ambten vervullen.

Wat in ons rapport ontbreekt, is een bespreking van gender-rollen.⁵ Hoe kan een vrouw als vrouw, en een man als man, haar of zijn ambtsdienst vervullen? En: is er zoiets als het specifiek vrouwelijke of mannelijke? Er worden tegenwoordig weer vrijmoedig vrouwen- en mannendagen georganiseerd, inclusief allerlei activiteiten die voor typisch vrouwelijk of mannelijk doorgaan. Ook in de traditie van de GKv zijn zulke mannen- en vrouwendagen niet ongebruikelijk, maar ze kregen in het verleden toch wel een andere invulling dan nu. Is er dan iets veranderd in de beleving van man- of vrouw-zijn? En hoe moet een bijbels beeld over dergelijke gender-rollen er dan uitzien?

Genderstudies zijn 'hot', maar deputaten achtten zich niet capabel om hierin eigen posities te kiezen. En ook hierbij bedachten wij: is het nodig en wenselijk om als GS specifieke genderrollen kerkelijk te gaan ijken?

Tegelijk: wat zou het waardevol zijn wanneer binnen de kerken ook deze thematiek doorgesproken werd. Wanneer vrouwen en mannen hun inbreng blijven hebben en wij samen blijven nadenken over wat de rol van mannen en vrouwen in hun eigenheid kan zijn. Alleen: voor zo'n gesprek is het belangrijk dat we dat werkelijk met elkaar voeren, en ook de onderlinge verschillen erkennen en hiermee leren omgaan.

6 Diversiteit en het omgaan hiermee

Dat brengt ons bij ons laatste punt. Wat uw vergadering uiteindelijk ook zal besluiten, er bestaat binnen de kerken op het punt van de positie en rol van vrouwen verschil. Er zijn verschillen tussen lokale kerken: de ene gemeente zou in de praktijk van haar dienst aan God en de wereld gebaat zijn bij vrouwen als ouderling, predikant of diaken, terwijl de dienst van

⁵ Maarten J. Verkerk, *Sekse als antwoord* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 1997).

een andere gemeente juist veel schade zou lijden wanneer zo'n besluit genomen wordt. Er zijn gemeentes waar vrouwen nu op een prachtige manier hun liefde voor God en de naaste in praktijk brengen, maar er zijn ook gemeentes waar vrouwen graag hun talenten zouden willen inzetten binnen de kerkenraad.

Er zijn gemeentes waar dit thema in de praktijk niet of nauwelijks speelt, en die daarom wellicht ook iets hebben van: waarom moet dit nu zo nodig? Er zijn ook gemeentes waar een behandeling van dit thema op een GS als een achterhoedegevecht beschouwd zal worden – de praktijk is hier al verder dan de GS-besluitvorming.

Wordt het geen tijd om dergelijke onderlinge verschillen ruiterlijk te erkennen en om te zoeken naar manieren om hiermee om te gaan? Gespierde taal helpt hier niet wezenlijk verder. Versluisende taal evenmin. Wat kerken van Christus in onze tijd nodig hebben is o.i. een diepgeworteld verlangen om elkaar en elkaars motivatie te zoeken en te peilen. Waarom vind ik wat ik vind, en waarom vindt die ander wat hij of zij vindt? Dergelijke geloofsgesprekken voeren is moeilijk en zullen we moeten oefenen. Maar het is o.i. de enige remedie tegen onverschilligheid of rancune binnen onze kerken.

7 Slot

Wij hopen dat we met deze korte uitleg nog wat meer inzicht hebben gegeven in onze werkwijze en gedachtenvorming. Tevens hopen en bidden wij dat de Heer van de kerk u wijsheid en kracht geeft om te antwoorden op de vraag of de *visie* dat naast mannen ook vrouwen in de kerkelijke ambten mogen dienen, zoals deze in ons rapport verwoord is, past binnen de bandbreedte van wat als Schriftuurlijk en gereformeerd kan worden bestempeld. Tevens wensen wij u veel wijsheid toe bij alle verdere besluitvorming die uit dit antwoord voortvloeit.

Deputaten m/v
Peter Bakker; Rob van Houwelingen
Hans van Leeuwen; Wieke Malda-Douma
Hans Schaeffer; Harmke Vlieg-Kempe
11 april 2014